

Vnitřní krajina měst a celoměstské systémy zeleně.

Zamýšlíme-li se nad současným městem, nemůže nás nenapadnout otázka, co se spolupodílí na jeho charakteru. Jistě nás napadne řada věcí, já se však ve svém příspěvku chci pozastavit nad tou částí města, která je zcela nezpochybnitelnou součástí jeho struktury – totiž nad plochami zeleně. Dle posledních územně analytických podkladů hlavního města Prahy představuje podíl veřejně přístupných ploch zeleně 25 % z rozlohy města a na jednoho obyvatele připadá 97 m² veřejně přístupných ploch. Pokud hovořím o zeleni, mám na mysli všechny její typy od spontánně vzniklého společenstva až po kompozičně utvářenou parkovou plochu. Všechny tyto typy od zeleně krajinné až po tu městskou vytváří zelenou kostru města. Jsou tedy neméně důležité než jakákoliv jiná infrastruktura města. Pokusím se na srovnání dvou měst Prahy a Londýna vysvětlit jak tyto zelené systémy fungují a z čeho jsou složeny.

Klíčová slova: systém zeleně, hierarchie ploch, územní plán, udržitelný rozvoj

Praha a celoměstský systém zeleně

Již v devadesátých letech si Praha uvědomila, že její budoucí rozvoj nelze řešit bez stanovení základního systémového řešení zeleně. Tehdy se začal vytvářet tzv. celoměstský systém zeleně. Současně se zpracováním urbanistické koncepce pro celé město si nechal tehdejší magistrát zpracovat nezávislou studii – Systém celoměstsky významné zeleně, kterou vytvořil Ing. Petr Kučera (nyní vedoucí ústavu plánování krajiny ZF MENDELU) společně s Ing. Petrlíkovou. Tato základní koncepce pak byla dále rozpracována na tehdejší Útvary rozvoje města Ing. arch. Alenou Vinterovou. Základ systémového pojetí zeleně byl tak vytvořen. Co je však důležitější, že tento koncepční prvek byl začleněn jako závazný prvek do územního plánu Prahy a tato koncepce je stále součástí platného územního plánu. K takto vytvořenému systému byl rovněž vytvořen poměrně přísný regulativ. Stalo se tak s vědomím, že některé vybrané části krajiny jsou důležitější pro město než jiné. Stávající koncepce, jejíž základ položila Ing. arch. Vinterová je poměrně složitá, je založena na zelených klínech, rozvojových osách a rozvojových uzlech.

Zelené klíny tvoří souvislé stávající volné zelené plochy v území s různými funkcemi městské krajiny, které pronikají radiálně do městské struktury. Pro jejich ochranu a rozvoj bylo navrženo rozšíření o nové lokality. V platném územním plánu jsou součástí zelených klínů tyto části: Údolí Berounky, Baně, Radotínsko-Chuchelský háj, Dívčí hrady, Dalejské a Prokopské údolí, Motolské svahy s Vidoulí, Údolí Šáreckého a Lysolajského potoka, Zemědělská krajina u Dolních Chaber, Ďáblický a Čimický háj, Drahaňský a Bohnický potok, Čakovice, Vinoř, Satalice, Klánovice-Čihadla, Říčanka-Rokytky, Botič- Milíčov, Kunratický les – Hrnčířské louky a Komořanské polesí. Zelené klíny jsou v územním plánu provázány rozvojovými osami.

Rozvojové osy dotváří prostorově a funkčně spojitý systém na základě vzájemných vazeb jednotlivých zelených ploch. Z hlediska vztahu k příměstské krajině jsou členěny na tranzitní, tangenciální a radiální.

Rozvojové uzly byly navrženy v místech největších plošných deficitů zeleně.

Takto vytvořený systém hlavního města Prahy však nezůstal statický, ale umožňuje další rozvoj. Byl tedy dále upravován například v rámci změny Z/1000 i v ukončeném konceptu nového územního plánu z roku 2009. V konceptu územního plánu z roku 2009 byl dále posílen o rozvojová území krajinná především na severu města a jeho vybrané části začleněny do tzv. zeleného pásu. Zelený pás byl zapracován do konceptu územního plánu na základě materiálu zpracovaného Útvarem rozvoje hl. m. Prahy „Zásady a základní prvky tvorby Zeleného pásu hl. m. Prahy“. Koncept územního plánu z roku 2009 byl zastaven Zastupitelstvem hl. m. Prahy na mimořádném zasedání dne 7. 6. 2012.

V současné době se připravuje zadání tzv. metropolitního plánu Prahy. Podle prvních informací by město mělo být rozděleno do dílčích lokalit. Bylo by velmi chybným krokem, kdyby se stávající systémové pojetí provázanosti zelených ploch z tohoto plánu vytratilo. Na město je vždy nutné pohlížet jako na celek složený z jednotlivostí. Teprve takový pohled může zabezpečit udržitelnost jeho budoucího rozvoje. Celoměstský systém zeleně je toho nedílnou součástí.

Londýn a All London Green Grid

Pokud se díváme za hranice a chceme se inspirovat, pak jednou z možných ukázek systémového pojetí zeleně je metropole Londýn. Londýn se dlouhou dobu vytvářel bez pevně stanovených pravidel daných územním plánem. Tvorba zeleně má však ve Velké Británii velkou tradici a tak se systémovým pojetím zeleně v Londýně přichází starosta Boris Johnson, který si nechává vypracovat strategii nazvanou All London Green Grid – tedy v překladu něco jako Celoměstskou zelenou mřížku. Základní vizí je dobře navržená zelená infrastruktura (Green infrastructure) víceúčelových veřejných prostranství a zelených prostorů s dobrým spojením míst práce a života lidí ve městě. Tato struktura má pak za úkol zajistit různorodé prostředí pro živočichy i obyvatele města s různou náplní ploch a dostupností. Zároveň musí plochy systému chránit biodiverzitu a zajistit její zvyšování. Systém je postaven na podobných prvcích jako systém v Praze. Po obvodu je vymezen zelený pás (Green Belt) od něhož směřují v koridorech strategické zelené linie k řece Temži tvořené různými typy zelených ploch. Zelená mřížka je tvořena významnými stávajícími plochami a plochami nově navrhovanými. Co je však důležité na systému Londýna je hierarchie ploch, se kterou pracuje. Parky a veřejná prostranství jsou rozděleny do sedmi skupin podle jejich významu v poloze metropole. Jednotlivé kategorie jsou: regionální parky, metropolitní parky, parky jednotlivých čtvrtí, lokální parky a veřejná prostranství, malá veřejná prostranství, „kapesní“ parky (lze volně přeložit jako drobné parkově upravené plochy) a lineární veřejná

prostranství. V textové části jsou pak k jednotlivým plochám stanoveny minimální velikosti ve vztahu k dostupnosti a programu v dané ploše. Toto je nesmírně důležité, protože kancelář primátora města má naprosto konkrétní údaje o požadavcích na plochy pro konkrétní záměry. Součástí systémového řešení zeleně je rovněž systém pěších a cyklistických tras, které s dostupností ploch úzce souvisí. Důležitá je rovněž kontinuita tohoto dokumentu, který převzal, aktualizoval a rozšířil současný starosta Londýna od svého předchůdce Kena Livingstona. Dal tím najevo, že zásadní koncepční materiály města nejsou závislé na změně jeho vedení.

Stávající All London Green Grid tak navazuje na koncepci East London Green Grid, která řeší systém ve východní části Londýna. Nově vytvořený rozsáhlý olympijský park vznikl právě jako součást jedné z rozvojových částí zelené mřížky v prostoru řeky Lea na východě města. Koncepce metropole nad Temží se tak postupně naplňuje.

Závěr

Systémy zeleně představují stejně důležitou infrastrukturu pro město jako například doprava nebo sítě technického vybavení. Jsou rovnocennou součástí, se stejnou důležitostí a významem. Při hledání možných cest rozvoje nesmíme zapomínat na samou podstatu života. Systémy zeleně mají zásadní význam při vytváření trvale udržitelných měst.

Ostatně rada hlavního města Prahy se ve svém programovém prohlášení (vize pro Prahu 2020 a priority pro Prahu 2014) zavázala, že bude usilovat o to, aby vznikaly nové parky (resp. aby byly stávající parky propojovány do ucelených systémů).

Je tedy nanejvýš aktuální při dalších úvahách o rozvoji města a nejen Prahy se nad tímto systémovým pojetím zeleně zamýšlet. Pokud myslíme inspiraci v zahraničí v těchto úvahách opravdu vážně je možno se inspirovat třeba právě jednou z největších metropolí Evropy - Londýnem.

Ing. Karel Slánský (1975)

Absolvent oboru zahradní a krajinářská architektura na ZF MENDELU. Doktorand a pedagog na katedře zahradní a krajinářské architektury FAPPZ ČZU Praha. Člen SZKT.

Odkazy na www stránky:

London plan - <http://www.london.gov.uk/priorities/planning/londonplan>

London green grid - <http://www.london.gov.uk/publication/all-london-green-grid-spg>

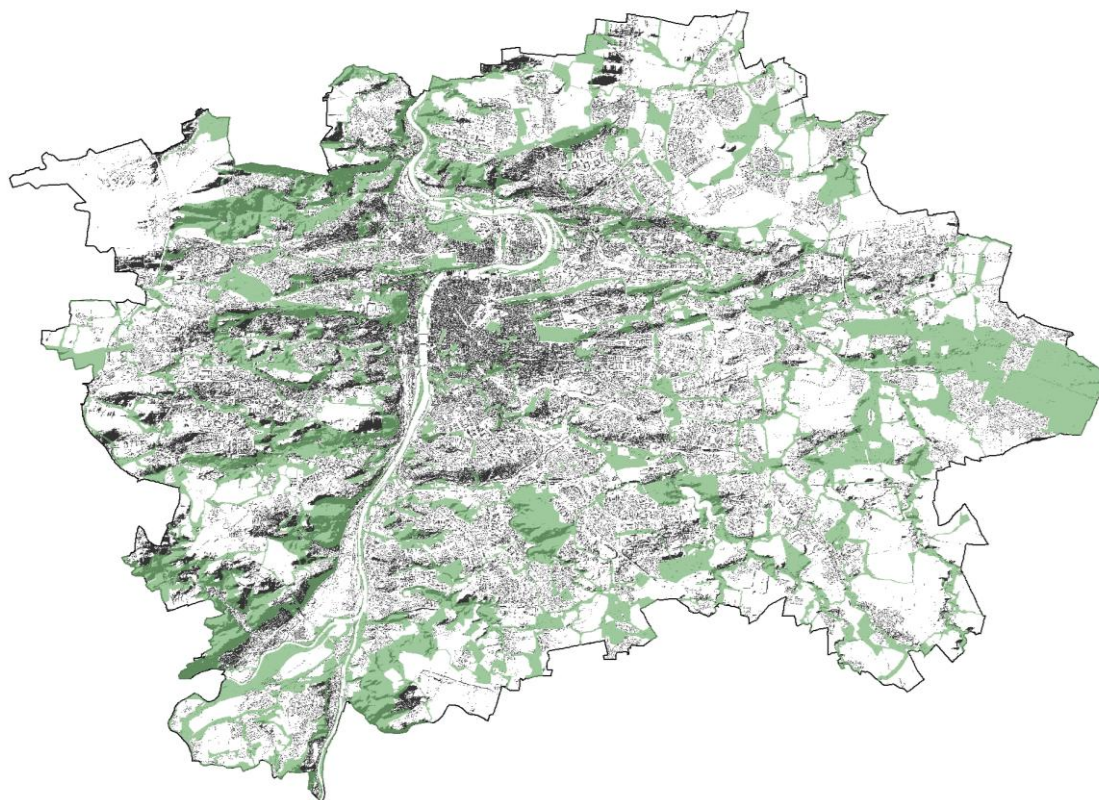
platný územní plán hl. m. Prahy - <http://www.uppraha.cz/clanek/53/platny-uzemni-plan-hlavniho-mesta-prahy>

koncept územního plánu hl. m. Prahy - 2009 - <http://www.uppraha.cz/clanek/77/koncept-09>

časopis Topos 75/ 2011 - <http://www.toposmagazine.com/previous-issues/magazine/topos-75.html>

Popis k mapkám a schémátům:

1. Celoměstský systém zeleně Prahy podložený 3D modelem terénu.
2. Detail – zelené plochy na ortofotu jsou součástí celoměstského systému zeleně Prahy.
3. Detail – výkres č. 4 územního plánu Prahy, plochy v celoměstském systému zeleně jsou vyjádřeny tečkovanou šrafou.
4. All London Green grid – zelená systémová mřížka Londýna.
5. East London green grid – systém zeleně ve východní části Londýna.

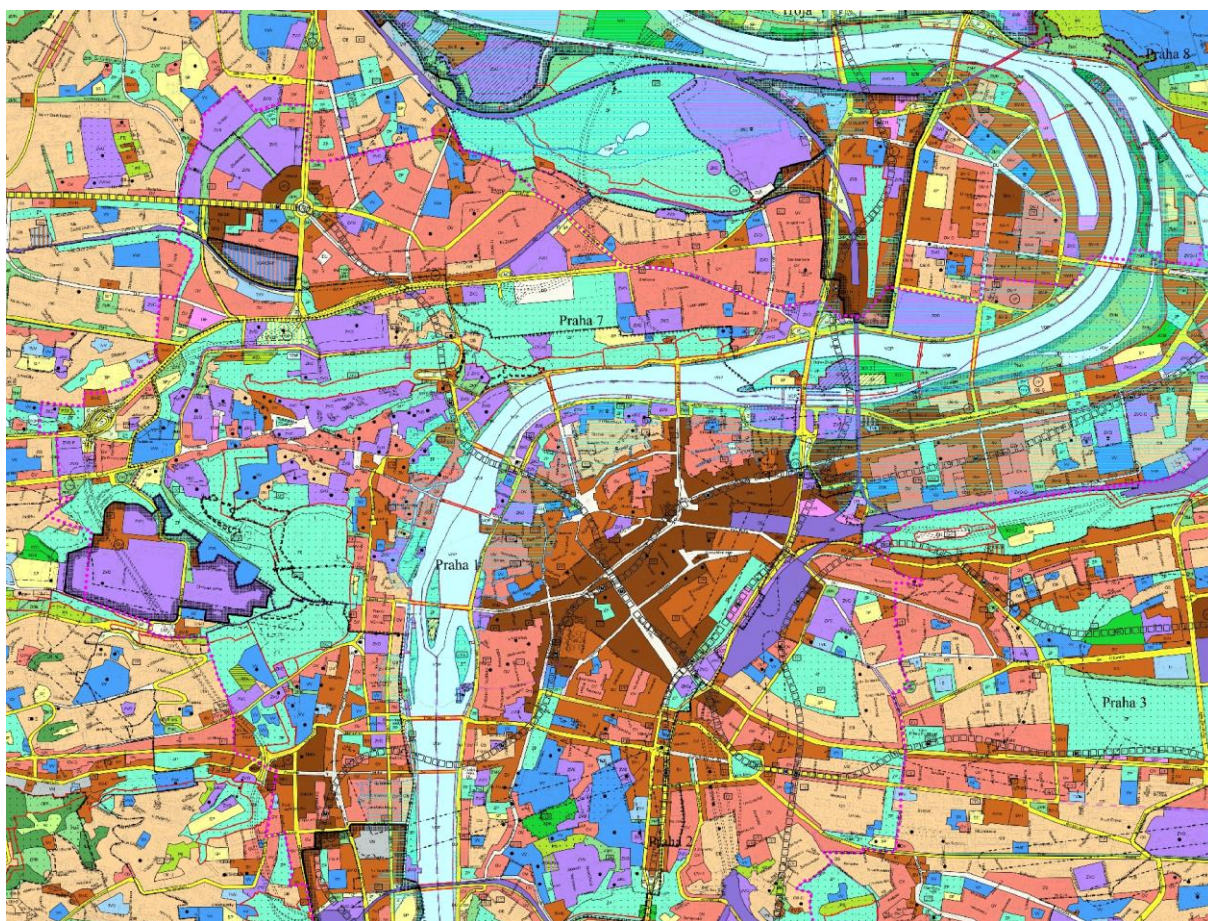
1. Celoměstský systém zeleně Prahy podložený 3D modelem terénu.

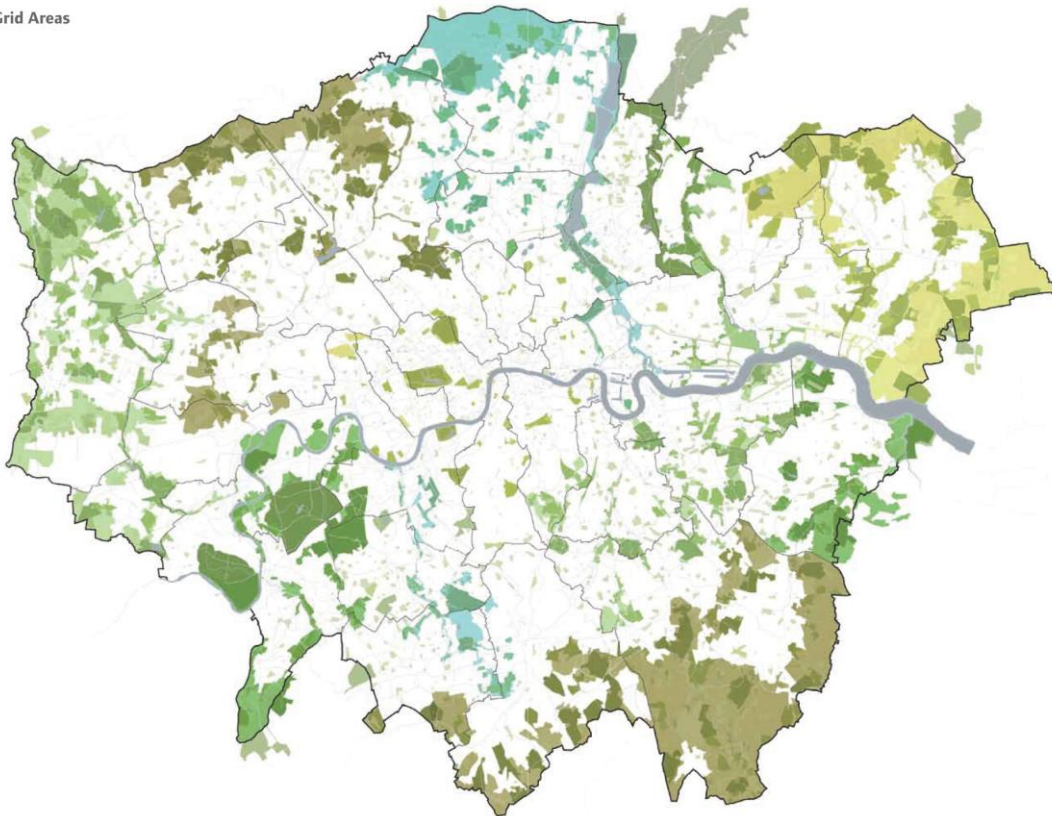
2. Detail – zelené plochy na ortofotu jsou součástí celoměstského systému zeleně Prahy.

3. Detail – výkres č. 4 územního plánu hl. m. Prahy, plochy v celoměstském systému zeleně jsou vyjádřeny tečkovanou šrafou.

The Green Grid Areas

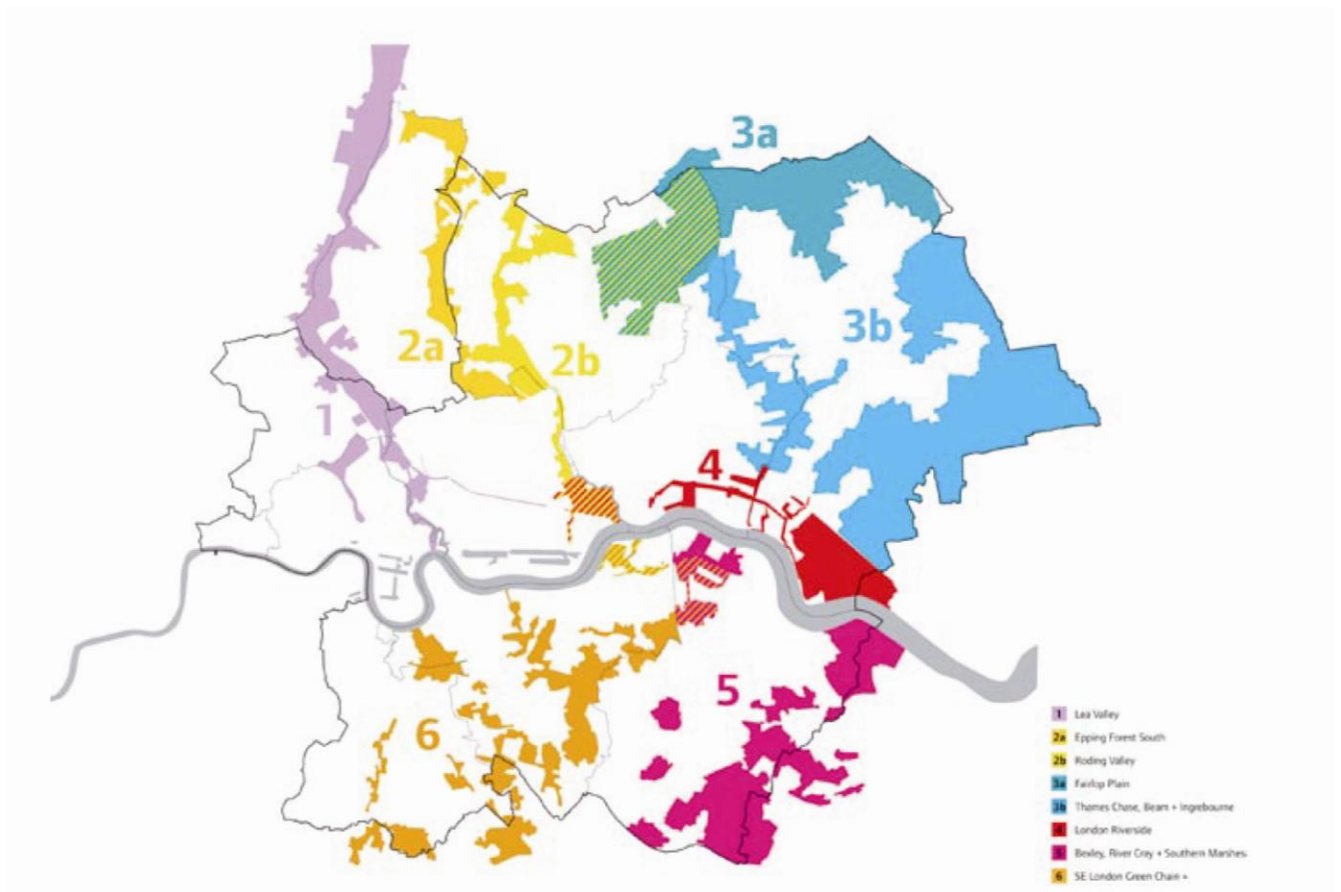

Map derived from GGC data - © Crown Copyright and Database right 2011. Ordnance Survey 10002715

---

4. All London Green grid – zelená systémová mřížka Londýna

5. East London green grid – systém zeleně ve východní části Londýna.